

1 לפחד מהעיקר

אלקה מלין

האסוציאציה הראשונית שמעלות בי המילים "והעיקר לא לפחד כלל" אין לה ולא כלום עם משמעותם. המנגינה הפופולרית שמתנגנת לה מאליה בראשי, מחזירה אותי אחורה בזמן אל מחנות הקיץ והטיולים השנתיים של ימי נעורי, עת העברנו שעות ארוכות של נסיעה בכבישי הצפון בשירה נלהבת של להיטים חסידיים. בימים ההם לא ידענו מהו גשר צר, ולא פחדנו כלל.

אבל כשעומדים על הגשר הצר והרעוע ומתאמצים שלא להביט מטה אל התהום הפעורה, איך אפשר שלא לפחד כלל? ואם אמנם זהו העיקר, לשם מה נטע בנו אלוקים את אינסטינקט הפחד? האם יש לראות בפחד מכשול שיש להסיר מן הדרך, חולשה שאין לה מקום כלל בלבו של הבוטח בה? והאם ניתן ללמוד מן הלהיט העכשווי "מי שמאמין לא מפחד", כי מי שמפחד לא מאמין?

א

במסכת ברכות מתואר דיון בין התנא רבי ישמעאל לתלמידו בנוגע ללגיטימציה של הפחד. התנא שהבחין בפחד, שבו היה שרוי התלמיד, הוכיחו ואמר לו: "חטאה את, דכתיב: 'פחדו בציון חטאים.' התלמיד ניסה להתגונן מפני הביקורת של רבו, כשהוא מצטט פסוק אחר בשבח הפחד. "אמר ליה: והכתיב 'אשרי אדם מפחד תמיד'", אלא שהרב נותר בשלו, פחד הוא נחלתם של החוטאים, ואלו המפחדים תמיד, שאותם משבח שלמה המלך במשלי, הם אלו הפוחדים לשכוח את תלמודם. "אמר ליה: ההוא בדברי תורה כתיב."

אגדה זאת מעמידה אותנו על היחס המורכב אל הפחד בתנ"ך ובפרשנות חז"ל. יש פחד שמעיד על חטא, ומאידך יש פחד שראוי לשבח. עתים שהוא מופיע כקללה: "והיו חייך תלאים לך מנגד ופחדת לילה ויומם ולא תאמין בחיידך... מפחד לבבך אשר תפחד" (דברים כ"ח); ועתים שהוא תגובה לברכה, "ופחד ורחב לבך" (ישעיהו ס).

טרם נדון בדוגמאות הרבות לפחד בתנ"ך ובספרות חז"ל; השלכותיו, מקומו בעבודת ה' והדרך להתמודד איתו, ננסה לעמוד על ההבדל המהותי בין שתי התופעות המכוננות בעגה הפסיכולוגית פחד וחרדה.

פחד מתעורר לנוכח סכנה מיידית וספציפית. אינסטינקט הפחד מופיע בשלב מוקדם ביותר בהתפתחותנו. ולא בכדי, מי שחי ללא פחד, לא יוכל לשרוד בעולם, שרבים בו הגורמים המסכנים את חייו. הפחד מהווה מנגנון אזעקה יעיל, שמאותת על סכנה קרובה. התגובה הפיזיולוגית, שהפחד מפעיל, דומה לזו של רפלקס מותנה – היא מתרחשת, לפני שאנחנו מסוגלים בכלל להעריך את האיום; אנחנו מזנקים לפני שהמידע הגיע למערכת, שמסוגלת להמשיג אותו. וטוב שכך. במקרה של איום מידי על חייו, כל שניה יכולה להכריע בין חיים למוות, שהיית התגובה בכדי לנתח בזהירות את הנתונים ולהחליט על תכנית פעולה מתוך שיקול דעת עלולה להסתיים באסון. חווית פחד זאת לא מייחדת את המין האנושי, והיא אינה שונה מהמנגנון המצוי אצל בעלי חיים.

החרדה, לעומת זאת, נקשרת לחשיבה ולתודעה ולכן אופיינית בעיקר לבני אדם, שמצוידים ביכולות חשיבה מפותחות. מותר האדם מן הבהמה הוא במודעות ההכרתית שלו, שמאפשרת לו לאחר חלוף הסכנה להתבונן וללמוד מן החוויה שעבר. האדם בשונה מן הבהמה לא רק מגיב אינסטינקטיבית לפחד אלא יודע פחד מהו. מודעותו של האדם לתחושותיו, חולשותיו, מצבו הבריאותי, ועתידו מעוררת בו פחדים שאין בעל החיים חווה. רק האדם יכול לפחד מן המוות, גם כשלא נשקף כל איום ממשי לחייו, כי רק הוא מודע להיותו בן תמותה ודואג את דאגת המחר. בעוד חיוניותו של הפחד האינסטינקטיבי להישרדות אינה מוטלת בספק; תועלתה של החרדה ההכרתית, נחלת המין האנושי, לא נהירה כל צרכה. לעיתים היא מצמצמת ומשתקת את החיים וגורמת לנו לתהות, אם לא היה טוב יותר בלעדיה.

ב

2 עתה נבחן מקרוב את עמדתה של היהדות ביחס לפחד ולחרדה, כפי שזו באה לידי ביטוי בתנ"ך ובפרשנות חז"ל. על פניו נראה, כי היהדות מעמידה על נס את דמותו של גבור החיל העשוי ללא חת, שלעולם אינו נתקף בפחד לנוכח הסכנה, כיוון שליבו סמוך ובטוח על אלוקיו. לעומתו מי שאוחזו פיק ברכים, וליבו מגביר את קצב פעימותיו, כאשר אקדח טעון מכוון לרכתו, הרי הוא מקטני אמונה, ועל שכמותו דרש ר' ישמעאל את הפסוק: "פחדו בציון חטאים". הספרות ההגיונרפית עשירה בסיפורי מופת על דמויות הוד, שגם כאשר החרב היתה מונחת על צווארם ממש, לא אחזה בהם רעדה. אחד הסיפורים הקלאסיים מתאר את הצדיק חושף את חזהו אל מול הנשק הדרוך בקור רוח ובלי להניד עפעף ומזמין את הרוצח לממש את איומו ולירות, כשליבו הסמוך ובטוח באלוקים לא מאיץ את פעימותיו.

כך מתאר רבנו בחיי את אומץ רוחו של אחד מהיראים, שנמצא ישן בשלווה במדבר תחת כיפת השמים, כשהוא חשוף לסכנות. לשאלתו של החסיד, כיצד זה אינו מתיירא מן האריה, השיב: "אני בוש מאלהים, שיראני ירא זולת. " (חובות הלבבות, שער אהבת ה', פרק ו'). לפי אסכולה זאת לכאורה לפחד אין מקום כלל בליבו של ירא ה'.

אלא שעיון בתנ"ך מגלה מציאות מורכבת לעין ערוך ממשוואה חד ערכית זאת. המקרים, שבהם מתאר הכתוב ללא צל של ביקורת את היראה, שאחזה במנהיגים לפני צאתם אל הקרב שכיחים למדי. כך נזקק יהושע למילות החיזוק "אל תירא" שלוש פעמים במהלך כיבוש הארץ, ואף למשה רבנו נאמרו מילים אלו לפני מלחמת עוג, (במדבר כ"א) ומעיר על כך המדרש, "שאין אומרים אל תירא אלא למי שמתירא".

אחד הסיפורים המופלאים, המסמל את נצחונה של הגבורה הרוחנית על הגבורה הפיזית הוא סיפור הקרב של דוד וגלית. "אל-ייפול לב-אדם עליו", אמר דוד הרועה לשאול, כשניסה המלך להניאו מלהתיצב מול האיש, שהטיל חיתתו על העם כולו, "גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך, והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם" (שמואל א' י"ז). נצחונו של דוד על גלית הפך למיתוס אוניברסלי לעליונות שמקנה הבטחון בה' על פני אשליית הבטחון של גבורה פיזית וחימוש מתקדם. "אתה בא אלי, בחרב ובחנית ובכידון; ואנוכי בא-אליך בשם ה' צבקות" (שם). אולם אין אנו מרבים לצטט את תגובתו של דוד, כאשר זיהו אותו עבדי אכיש. "ויירא מאוד מפני אכיש מלך גת" (שמואל א' כ"א). היאך זה נפל לבו של דוד, ולא עמדה לו אמונתו?

ואם בארזים נפלה אימתה ופחד, מה יגידו כל יוצאי הצבא בעמדם מול קשרי המלחמה? בשדה הקרב מורד לבו של חייל בודד עלול להרפות את ידיהם של לוחמים אחרים ולהמיט אסון לאומי. כדי למנוע תגובת שרשרת קטלנית זאת נקראו הירא ורך הלבב לשוב לביתם לפני היציאה אל הקרב. ר' עקיבא רואה את הקריאה הזאת כפשוטה מכוונת למי שאינו כשיר לשרת בצבא בשל חלישות רוח, שמונעת ממנו להתייצב מול חרב שלופה. קשה יותר להבין את דברי ר' יוסי, שמפרש את הקריאה כמכוונת אל הירא מעברות שבידו (סוטה מ"ד א). הרי "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז' כ'); אם כך, גדולה לכאורה מעלתם של השבים מן המלחמה היראים מעבירות שבידם על אלו שבחרים לצאת למלחמה ללא חשש.

סוגיית פחדם של אנשים גדולים נידונה בהרחבה במקרה של יעקב אבינו. לקראת העימות הצפוי לו עם אחיו עשו, נופלת על יעקב אימה, "ויירא יעקב מאוד וייצר לו" (בראשית ל"ב), וזאת למרות ההבטחה האלוקית המפורשת, שקיבל בצאתו לחרן "ושמרתך בכל אשר תלך... כי לא אעזבך" (בראשית כח), וההבטחה הנוספת שקיבל לקראת שובו אל ארץ מולדתו. הפרשנים מנסים כל אחד בדרכו להסביר איך הפחד, שתקף את יעקב, לא סתר את אמונתו השלמה בהבטחה האלוקית. רבים מסבירים, כי יעקב חשש שמא גרם החטא וכתוצאה מכך איננו ראוי עוד לקיום ההבטחה.

האברבנל בדומה לפרשנים האחרים יוצא גם הוא מנקודת הנחה כי "פחד יעקב ויראתו מעשו לא היה מחולשת אמונתו ובטחונו בייעודיו, כי באמת לבו בטוח בה'", אולם אין הוא מסכים עמם, כי יעקב לא פחד מעשיו. אדרבה הוא רואה בפחד מעשיו אות לחוזק אמונתו של יעקב. "כי אם היה בלתי ירא ולא מפחד מעשיו שיהרגהו ויהרוג את נשיו ובניו, הנה בלכתו אליו לא היה מורה על בטחונו בשם ית' ובייעודיו, כי יהיה הולך אליו לחשבו, שיתנהג עמו כאח. אבל עתה, ששיער בשנאתו אותו וידע זה בבירור, עד שהכוח החיוני אשר ליעקב התפעל מזה כי ראה ופחד, ועם כל זה שכלו המנהיג את הכוח המתעורר אשר לו, כמו שראוי לבעל

המעלה, גער בו על פחדו, והתאמץ והלך לקראת אחיו, זה באמת הראוי להיקרא מאמין בנבואתו ובוטח ביעוד אלוהיו.

3 שאננות מול סכנת חיים אינה מעידה בהכרח על אומץ רוח ותעצומות נפש, היא עלולה לנבוע מהערכה לקויה של הסכנה או ממאסה בחיים; כמו שפזרנות אינה בהכרח מעידה על נדיבות לב. הפחד הטבעי, שמתעורר בליבו של אדם הרוצה בחיים ומודע לסכנה האורבת לו, אינו ראוי לגנאי, להפך הוא המזמן לפתחו של המאמין את ההזדמנות להתגבר בכוח אמונתו על טבעו.

לאור זאת ניתן להבין מדוע מחזירים מן המלחמה את היראים מעוונותיהם. הפחד הראשוני הוא לגיטימי, ואליו מכוון הכהן המשיח, כשהוא פונה אל הצבא כולו בדברי חיזוק: "אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם כי ה' אלוהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם" (דברים כ ג). אולם לאחר שמיעת דברי הכהן, מי שעדין אינו מסוגל להתגבר על יראתו הטבעית בכוח האמונה, לא יכול לתרום למערכה.

ראינו, אם כן, כי גם מי שמאמין מפחד, ואין הפחד מעיד על חסרון באמונתו, אלא קורא לה להתעמת איתו. הפחד אינו הוכחה לרמה רוחנית נמוכה, זהו טבע אנוש. אולם חוסר היכולת להתגבר על הטבע הוא בגדר חטא. אם להשתמש במונחים פסיכולוגיים, אין פסול בפחד האינסטינקטיבי, הביקורת מופנית כלפי החרדה המודעת. כאשר הלוחמים שומעים את הגפת התריסים ותקיעת השופרות של האויב, וליבם מחסיר פעימה, עוד טרם הגיע המידע אל רמת המודע, אין הדבר מעיד על פסול; אולם כאשר המידע מגיע אל רמת ההכרה, שם נדרש האדם להתעמת מולו, וכשלונו לעשות זאת מעיד על רמה רוחנית נמוכה.

ג

מעתה נותר לנו להבין, כיצד מדריכה התורה את הירא להתמודד עם יראתו ולהתגבר עליה. הדרכה זאת יש לחפש במילים "אל תירא", שפונות אל הירא ומבקשות לחזקו ולאמצו. הכיצד? אם נאמר לאדם שסובל מקלסטופוביה ומוצא את עצמו תקוע במעלית, "אל תפחד", האם ייעלם הפחד שלו כבמטה קסמים?

המלבי"ם נדרש לשאלה זאת בפרושו לפסוק: "לא תירא מהם, זכר תזכור את אשר עשה ה' אלוהיך לפרעה ולכל מצרים". (דברים ז' יז). בדברים אלו מבקש משה לחזק את עם ישראל לקראת מלחמתם בעמי כנען, שמתוארים כגויים רבים ועצומים. איך ניתן לצפות שהפחד הטבעי המתעורר מול העליונות המספרית של האויב יציית לצו של משה? האם יש בכוחן של מילות הקסם "אל תירא" להרגיע את הירא? זאת הסיבה לכך, שאל האזהרה לא לירא את האויב, מצטרפת הזכירה של ניסי מצרים. עברנו את פרעה מעל לדרך הטבע, נעבור גם את זה. בהמשך מוסיף משה להזהיר את העם: "לא תערץ מפניהם כי ה' אלוהיך בקרבך קל גדול ונורא". גם כאן רואה המלבי"ם בטעם שמצטרף אל הציווי את הסגולה להתגברות על הפחד. "אחר שאלוהיך בקרבך קל גדול ונורא, ראוי לך לירא יראה הגדולה מה', ואיך תירא אז יראה הקטנה של בשר ודם, שהוא כאין וכאפס לפני ה' הגדול והנורא שהוא נמצא בקרבך?" (מלבי"ם שם). ולתוספת הבהרה מביא המלבי"ם משל למי שנתקף על ידי ארי טורף ושואג, שאינו ירא באותה שעה מעקיצת דבורה. באופן דומה יראה אמיתית מהקל הגדול והנורא בכוחה לבטל כל יראה מזולתו. מי שירא מאלוהים לא מפחד.

הפחד מן האלוהים כגורם מייצב הופיע עוד לפני שנברא האדם עלי אדמות. בבריאת הרקיע מבחין רש"י בשני שלבים, על פי הפסוק באיוב כז: "עמודי שמים ירופפו ויתמהו מגערתו". ביום הראשון נבראו השמים, אך עדין היו לחים ורופפים, ורק הגערה האלוהית ביום השני "יהי רקיע" גרמה להם לקרוש ולהתייצב, "כאדם שמשותום ועומד מגערת המאיים עליו" (רש"י בראשית א'). יראת השמים מגערת הקל היתה אם כן המופע הראשון של יראת שמים בהיסטוריה.

ר' ירוחם ליבוביץ מצביע על מהלך דומה המתרחש בנפש האדם. בעבודת חייו של האדם, בה הוא יוצר את אישיותו, ניתן להבחין בשני שלבים; בשלב הראשון נפשו של האדם רופפת, הוא מחפש את דרכו ומשנה את דעתו והנהגותיו חדשים לבקרים, בשלב השני כאשר הוא נרתע מגערתו יתברך, הוא מתייצב על דעתו והנהגתו. "דווקא על ידי יראה נהיה האדם יציב וחזק, עד שכל רוחות שבעולם לא יזיזוהו ממקומו. ירא שמים אמיתי

אינו מתהפך אנה ואנה, כי אינו מתפעל מבני אדם וכל שכן שאינו ירא מבני אדם. הוא מסוגל ללכת נגד כל העולם כולו ללא חת..." (עלי שור, חלק ב')

לאור זאת, ניתן להבין את המשמעות של הפרק שאנו מתחילים לומר בחודש אלול. המשורר מתאר מרעים הקרבים לאכול את בשרו, צרים ואויבים, ואף על פי כן, "ה' אורי וישעי ממי אירא". לא קשה להבין כיצד

4 בה' המושיע מהווה תריס בפני היראה ומדוע הישועה רומזת ליום הכיפורים שהוא יום מחילת עוונות; אך מהו האור של ראש השנה, וכיצד הוא עוזר לנו שלא נירא?

נתאר לעצמנו סרט אימה, שבו צופים ילדים ועוקבים בבעתה אחר המתרחש. המפלצת מזנקת מהמסך. שיניה נוטפות דם, פניה מעוותות, ציפורניה מתקדמות לעברם. הגוף מאותת סכנה, רמת האדרנלין בדם עולה, והצופים זועקים לעזרה. בשיאה של הפאניקה, כשהחרדה מטפסת לגבהים בלתי נסבלים, ניגש אחד הילדים אל המתג ומדליק את האור. גורם החרדה נעלם באחת והילדים נרגעים, כאשר הם מבינים שהמפלצת היתה וירטואלית, ואין כל איום ממשי על בטחונם. זהו כוחו של ראש השנה, ההתמקדות בחרדת הדין עוזרת לנו להפנים, שכל החרדות האחרות הן רק תסריטים וירטואליים, שאין בהם ממש. כאשר מאפשרים לאור האלוקי להציף את לבנו, נעלמות המפלצות מהמסך. ה' אורי – ממי אירא?

שאל פעם פסיכיאטר את הרב סולוביצ'יק, מדוע מתפללים בראש השנה וביום הכיפורים את תפילת "ובכן תן פחדך". מנסיונו הקליני, כך טען, חרדות הם הגורם העיקרי למחלות נפש וכדי להבריא יש להשתחרר מהן. הרב לא חלק על אבחנתו של הפסיכיאטר בנוגע לסבל הנפשי שמחוללת החרדה, אלא שראה דווקא בתפילת "תן פחדך" את הרפואה למכה זו.

"רואה אני בני אדם, והנה כולם מלאים פחדים שונים. יש הפוחדים שמא הקריירה שלהם לא תעלה יפה, ויש פוחדים שמא יאבדו כספם, מעמדם, או שלא יהיו מפורסמים מספיק, יש פוחדים מפני מחלות וחולשות. בדורות עברו מילא פחד הצרעת את העולם, היום הפחד הוא מפני מחלות ממאירות, אנשים אינם הולכים לרופא כאשר כואב להם מפחד שיאבחנו בהם את 'המחלה ההיא'. האדם מלא וגדוש פחדים קטנים. אינני פסיכיאטר, אבל אני יודע כי פחד אחד גדול מגרש את כל הפחדים הקטנים. ואיזהו הפחד שיכול אדם לקבל עליו כדי שעל ידו ייעקרו מקרבו כל הפחדים האחרים, כגון הפחד מפני הכישלון, מפני העוני, מפני הזיקנה, מפני חוסר הפופולריות או מפני המחלות – הווה אומר: הפחד מפני הקב"ה."! (על התשובה עמודים 140-141)

לדעת הרב סולוביצ'יק, **העיקר איננו שלא לפחד כלל, אלא לפחד מן העיקר**. בכוחה של יראת הקל למגר את כל הפחדים האחרים, שטורדים את מנוחתנו. כך ניתן להבין את צוואתו של דוד לשלמה לפני מותו: "וחזקת והיית לאיש". מה היתה המשמעות המעשית של צוואה זאת? התרגום על אתר מבאר: "ותהא לגבר דחיל חטאיך" (מ"א ב ב). יראת חטא היא זאת שמקנה חוזק ואומץ רוח.

ד

מעתה נותר לנו לברר כיצד היא הדרך לרכוש יראה כזאת, שבכוחה לגרש כל פחד. שני מקורות מתייחסים לשאלה זאת, שבמבט ראשון נראה כי אינם עולים בקנה אחד.

"והאלוקים עשה שייראו מלפניו" (קהלת ג', י"ד), ומאידך: "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" (ברכות ל"ג, ב')

אם יראת אלוקים היא תכונה מולדת, כמו שניתן להבין מהפסוק בקהלת, הרי אף היא נתונה בידי שמים, ומה מקום נותר לבחירתו של האדם? מלבד זאת, עיננו הרואות כי רוב בני האדם שבכל דור ודור אינם יראים את האלוקים. לפיכך, אין המקרא בקהלת אומר אלא דרשני.

"א"ר יוחנן זה חלום רע" (ברכות נ"ה ב)

"אמר ר' יהושע בן לוי לא נבראו רעמים אלא לפשוט עקמומיות שבלב, שנאמר (קהלת ג) "והאלוקים עשה שיראו מלפניו". מבאר המהרש"א: "משום שהרעם הוא דבר מחריד ביותר, ואין ידוע בו תועלת לעולם, משום הכי קאמר שלא נבראו אלא לפשט, והיינו להחריד הלבבות שיחזרו בתשובה" (מהרש"א ברכות נט, א).

דהיינו: אין יראת האלוקים טבועה בנו מיום הוולדנו, אלא אלוקים ברא בעולמו תופעות טבע כמו הרעם והחלום הרע, שיש בכוחם לכוון אותנו לירא ממנו. מעתה יש לראות את אינסטינקט הפחד לא רק כמנגנון הישרדות פיזי, כי אם גם מנגנון הישרדות רוחני. הפחד לא רק מזעיק את הגוף להלחם או לברוח מול הסכנה אלא מעורר את האדם לרכוש יראת שמים. לשם כך יצר אלוקים נבראים שמטרתם הבלעדית היא להטיל מורא על האדם, כדי שבצר לו יחפש האדם מזור לפחדיו, ויזכור את בוראו ויירא מלפניו, "כי זה כל האדם" (קהלת).

מי שטעם טעמה של חרדה יודע עד כמה היא יכולה לטלטל את האדם ולשבר את רוחו. כשהאימה לופתת את האדם, לבו נשבר ונדכה, הוא מרגיש חסר אונים ומתנועע כעלה נדף, וכל מערכות ההגנה ותכניות הבטוח שעליהן נשען לא מצליחות להרגיע אותו, הוא נאלץ לחפש משענת חזקה יותר, ואז מתוך השבר, הוא קרוב יותר לפנות אל האלוקים ולירא מפניו. כך עשה אלוקים שייראו מלפניו.

ר' צדוק הכהן מוסיף כי לא רק התחושה הכללית של פחד נועדה לעורר את האדם אלא גם התכנים המסוימים שמעוררים את חרדתו נשלחים אליו באופן מושגח.

"כאשר נופל על אדם פחד מאיזה דבר, אז תיכף יבקש רחמים להנצל מזה, כי לכך עוררוהו מן השמים בפחד זה, כמשאז"ל (סנהדרין מד): 'לעולם יקדים אדם תפלה לצרה'. ומנין יודע קודם מן הצרה? ר"ל רק השם יתברך מעורר ע"י הפחד." (צדקת הצדיק, קסט)

כך מפרש ר' צדוק את מאמר חז"ל (מגילה ג'ב') "איהו לא חזי, מזליהו חזי" (אף על פי שהם לא ראו, אבל מזלם ראה). חרדתו של האדם מתסריטי אימה עתידיים הם הדרך, שבה מזלו מגלה לו עתידות, ולכן יש להתייחס אליהם כאל מסרים שמימיים ולנסות להמתיק אותם על ידי תפילה וכך למנוע את הגשמתם במציאות. מאותה סיבה מקדימים להתפלל בחודש אלול כדי להמתיק את הדינים לפני התהוותם ביום ראש השנה שהוא יום הרת עולם.

בין יראת ה' ליראה מזולתו מתנהל דיאלוג מתמיד. הפחד מפני גורמים המאיימים על חיינו נועד לשבור את הבטחונות המדומים וליישר את עקמומיות הלב, כך שיתמלא יראה מפני הקל שכוחו וגבורתו מלא עולם. או אז תבטל היראה מפני הדר גאונו את הפחדים הקטנים ותביא בכנפיה שמחה לישרי לב.

5